

Кухарик В. В.
кандидат економічних наук,
асистент кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проектами
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Kukharyk Viktoriia
PhD in Economics,
Assistant of International Economic Relations
and Project Management Department
Lesia Ukrainka Eastern European National University

СТАТИСТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ПРАЦІ ЄС У 2007–2019 РР.

Анотація. У статті здійснено статистичне дослідження ринку праці ЄС з 2007 по 2019 рр. Встановлено, що після фінансово-економічної кризи 2008 р. почали поступово з'являтися ознаки погіршення ринку праці ЄС. Аналіз показав, що рівень безробіття зростає нерівномірно в країнах-членах ЄС. Відзначено, що причинами відмінностей у рівнях безробіття є те, що криза на національні економіки вплинула по-різному, а також є додаткові економічні, інституційні та політичні фактори, які пояснюють різну реакцію безробіття на економічну діяльність. Встановлено, що ознаки поліпшення ринку праці почали з'являтися лише після позитивного зростання економіки ЄС. Акцентовано увагу на тому, що перспективи ринку праці ЄС пов'язані з перспективами середньострокового економічного зростання, продуктивності, підтримки інвестицій, а також довгостроковими тенденціями, включаючи старіння населення тощо.

Ключові слова: ринок праці, рівень зайнятості, рівень безробіття, Європейський план економічного відновлення, довготривале безробіття.

Вступ та постановка проблеми. Після фінансово-економічної кризи 2008 р. в ЄС загострилися проблеми безробіття. Така ситуація була наслідком багатьох причин, зокрема зниження темпів економічного зростання, негативних демографічних і міграційних тенденцій, уповільнення структурних змін економіки країн-членів ЄС. Саме тому в ЄС пріоритетна увага приділяється питанням підвищення рівня зайнятості, а однією з головних цілей стратегії ЄС 2020 р. було зростання зайнятості населення на рівні ЄС до 2020 р. на 75%, тому співтовариство впевнено рухалося у цьому напрямі. Важливим науковим завданням є дослідження розвитку ринку праці ЄС у післякризовий період та нині, а також його стану та тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей ринку праці ЄС займалися чимало зарубіжних і вітчизняних учених, зокрема К. Армстронг, М. Барінова, Д. Вінкот, Х. Дент, Г. Еспінг-Андерсен, П. Регнард, А. Сапір, Я. Столярчук, С. Сіденко, Дж Хопкін. Незважаючи на значні напрацювання, дослідження вищезазначеної проблематики є актуальним нині, оскільки подолання безробіття й підвищення рівня зайнятості в ЄС є нагальними питаннями та потребують подальших досліджень і напрацювань.

Метою роботи є статистичний аналіз ринку праці ЄС, визначення особливостей його функціонування, сучасних тенденцій та перспектив розвитку тощо.

Результати дослідження. Фінансово-економічна криза (відома як Велика рецесія) 2008 р. вплинула на те, що зростання ВВП у ЄС сильно уповільнилося, а саме з 2,9% у 2007 р. до 0,9% у 2008 р. [1, с. 9]. Цього ж року почали поступово з'являтися ознаки погіршення ринку праці. Проте повний вплив кризи на зайнятість та безробіття спостерігається лише у 2009 р. (рис. 1, 2).

В умовах кризи важливо звертати увагу одночасно на рівень зайнятості та рівень безробіття. Рис. 2 демонструє рівень безробіття у 2007–2019 рр. у всіх країнах ЄС.

За даними Європейської комісії, у 2009 р. загальна зайнятість ЄС зменшилась на 0,8 відсоткові пункти (в. п.)

порівняно з докризовим періодом (2007 р.). Динаміка зайнятості в країнах-членах ЄС різнилася залежно від того, наскільки сильно та швидко вони постраждали від кризи. Лише вісім держав-членів ЄС, а саме Польща (+2,2 в. п.), Німеччина (+1,3 в. п.), Нідерланди (+1 в. п.), Люксембург (+0,8 в. п.), Австрія (+0,6 в. п.), Болгарія, Мальта (по +0,4 в. п.) та Хорватія (+0,3 в. п.), мали зростання зайнятості вище, ніж у 2007 р. У всіх інших країнах спостерігалось уповільнення цього показника, найбільше зниження зафіксовано в Латвії (-8,6 в. п.), Ірландії (-7,1 в. п.), Іспанії (-0,5 в. п.), Естонії (-6,9 в. п.), Литві та Іспанії (по -5,7 в. п.) [2].

Загальний рівень безробіття ЄС у 2009 р. збільшився на 1,8% порівняно з 2007 р. Динаміка рівня безробіття в країнах-членах ЄС також різнилася залежно від того, наскільки сильно та швидко вони постраждали від кризи. Лише у чотирьох державах-членах ЄС, а саме Польщі (-1,5 в. п.), Німеччині (-1,3 в. п.), Хорватії (-0,6 в. п.) та Болгарії (-0,1 в. п.), рівень безробіття був нижчим у 2009 р., ніж у 2007 р. У всіх інших країнах спостерігалось збільшення рівня цього показника, найбільше зростання зафіксовано в Латвії (+11,4 в. п.), Іспанії (+9,7 в. п.), Литві (+9,5 в. п.), Естонії (+8,9 в. п.) та Ірландії (+7,6 в. п.), що є державами, в яких криза мала дуже сильний вплив уже в 2008 р. У 2009 р. найвищий показник безробіття спостерігався в Іспанії (17,9%), тоді як у Нідерландах він був найнижчим (4,4%) [3].

Після кризи, відповідно до рекомендацій Європейського плану економічного відновлення (грудень 2008 р.), діяльність з реформування зосереджувалася на підтримці сукупного попиту, зайнятості та доходів для зменшення соціальних труднощів, викликаних кризою, і водночас полегшення переходу на нові робочі місця [4, с. 34].

До першого кварталу 2010 р. більшість держав-членів ЄС вийшла з рецесії. Проте відновлення в ЄС залишалось нерівномірним. Стійке зростання економіки зі ставками 3% і вище було зареєстровано лише в Німеччині, Польщі та деяких інших експортно орієнтованих країнах, тоді як у Греції, Ірландії та Румунії ситуація продовжувала залишатися

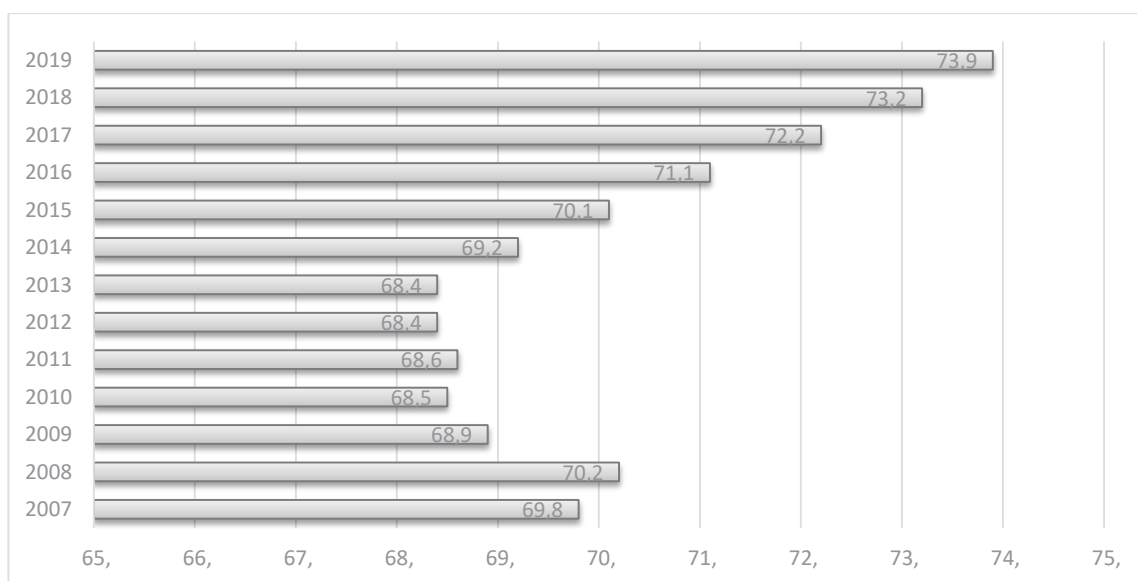

Рис. 1. Динаміка зайнятості в ЄС-28 у 2007–2019 рр., % [2]

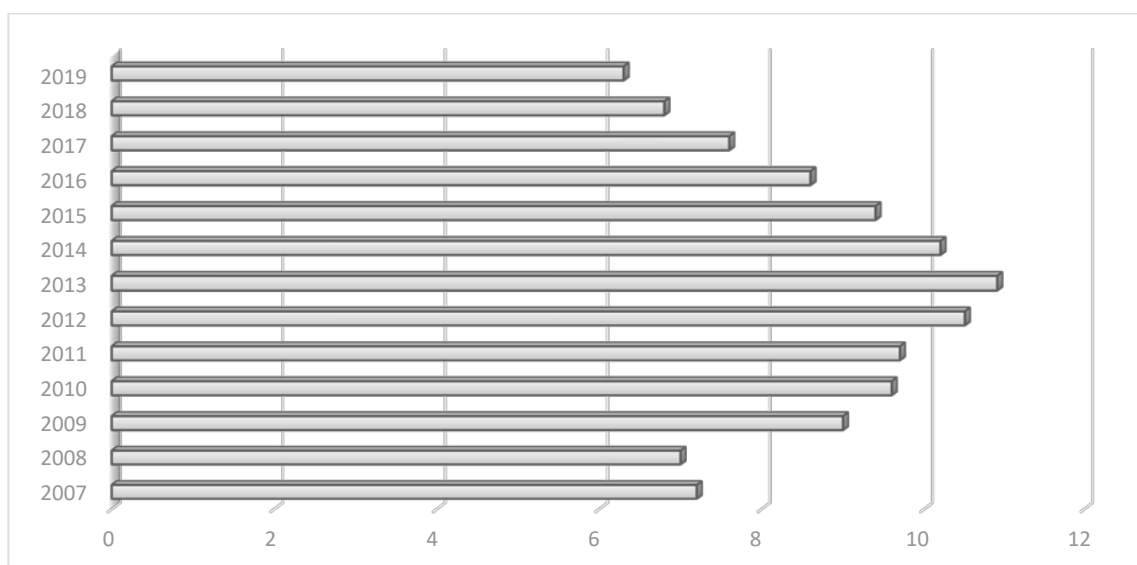

Рис. 2. Динаміка безробіття в ЄС-28 за 2007–2019 рр., % [3]

негативною [4, с. 20]. Однак, незважаючи на відновлення економічного зростання в більшості країн ЄС, у сфері зайнятості показники були гіршими. Так, зростання цього показника загалом фіксувалось у країнах з кращими показниками економічного відновлення, а саме на Мальті (+1,1 в. п.), у Німеччині (+0,8 в. п.), Австрії (+0,5 в. п.), Бельгії та Люксембурзі (по +0,3 в. п.). Для всіх інших країн характерним є зниження темпів, найбільше зменшення зафіксовано в Болгарії (-4,1 в. п.), Естонії (-3,2 в. п.), Литві (-2,7 в. п.), Ірландії (-2,5 в. п.), Латвії (-2,3 в. п.) та Хорватії (-2,1 в. п.) [2]. Така нерівномірна динаміка зайнятості серед держав-членів ЄС спостерігається через відмінності в структурі економіки, загальних (галузевий склад зайнятості, прибутковості корпорацій тощо) та політичних умовах.

У період з другого кварталу 2008 р. до середини 2010 р. рівень безробіття збільшився більш ніж на 6,7 млн. осіб (до 9,7%), [5]. У 2010 р. цей показник у більшості держав-членів ЄС залишався на рівні вище докризового рівня,

незважаючи на відновлення обсягів виробництва [4, с. 20]. Показники безробіття почали падати в першій половині 2010 р. лише у трьох країнах, таких як Німеччина (-0,6 в. п.), Австрія та Люксембург (по -0,5 в.п.). У всіх інших країнах рівень безробіття продовжував зростати, одним з найвищих він залишався в Іспанії (19,9%), Латвії (19,5%), Литві (17,8%) та Естонії (16,7%) [3].

Важливими особливостями зростання дисперсії в рівнях безробіття є те, що криза на національні економіки вплинула по-різному, а також є додаткові економічні, інституційні та політичні фактори, які пояснюють різну реакцію безробіття на економічну діяльність тощо.

Є очевидним, що держави-члени ЄС розробили заходи задля стабілізації ситуації. Реформи були зосереджені на поверненні безробітних на роботу та зменшенні тривалого безробіття. Так, у 2010 р. було реорганізовано державні служби зайнятості (Литва, Люксембург, Ірландія), збільшено штат кадрів (Іспанія, Швеція), розроблено нові

стратегії для поліпшення відповідності та надання високоякісної допомоги шляхом її адаптації до конкретних клієнтів (наприклад, молоді, люди похилого віку та тривалих безробітних). Також було вжито цільових заходів, які мали на меті або залишити людей похилого віку зайнятими, або допомогти їм перейти на роботу з легшими обов'язками (Бельгія, Люксембург). Крім того, були розроблені заходи з реінтеграції для тих, хто втратив роботу в одному секторі, що полягали в допомозі працевлаштуватися в іншому сегменті (Ірландія, Люксембург). У Нідерландах та Швеції було вжито заходів щодо повернення інвалідів до роботи. Реформи були спрямовані також на заохочення безробітних працювати без втрати допомоги по безробіттю. Такі заходи стосувалися підтримки довготривалих безробітних та безробітних, які або створили власний бізнес з низьким рівнем доходу, або були зайняті неповний робочий день (Словаччина, Португалія, Німеччина, Словенія). У деяких країнах було вжито нових заходів щодо реформування системи охорони праці (наприклад, Іспанія, Португалія та Греція) [4, с. 34–35].

Головними пріоритетами на ринку праці у 2010–2011 рр. у державах-членах ЄС було введення пільг у сферах зайнятості (наприклад, податкові стимули та пільгові системи, гнучкий графік роботи); пенсійні реформи (пенсійний вік, достроковий вихід на пенсію) та стратегії навчання протягом усього життя, що стимулювали людей похилого віку залишатися активними; системи допомоги по безробіттю; реформи трудового законодавства тощо [4, с. 36].

У 2012 р. спад економічної активності в ЄС відбувався паралельно з падінням зайнятості та зростанням рівня безробіття. У деяких вразливих країнах (Греція, Португалія, Іспанія) частка незадоволених працівників у загальній кількості неактивного населення різко зросла порівняно з попереднім роком. З огляду на затяжну економічну кризу ставки зайнятості в ЄС залишалися низькими, а рівень безробіття продовжував зростати до початку 2013 р., коли досяг свого найвищого показника (10,9%) та в більшості країн залишався дуже високим. Дисперсія безробіття в різних країнах зростала. Різниця у зайнятості та динаміці безробіття значною мірою відображала відмінності у зростанні ВВП, але незначну роль відігравали різні реакції національних ринків праці на економічну діяльність. Зростання економіки ЄС стало позитивним у другому кварталі 2013 р., наступними були ознаки поліпшення ринку праці. Хоча в першому кварталі 2013 р. спостерігалися падіння зайнятості та зростання рівня безробіття, через кілька місяців з'явилися ознаки припинення цього процесу [6, с. 18]. На таку тенденцію вплинуло перш за все зниження рівня безробіття, яке було зафіксовано в Латвії (-3,1 в. п.), Ірландії (-1,7 в. п.), Литві (-1,6 в. п.), Естонії (-1,4 в. п.), Угорщині (-0,8 в. п.), Німеччині (-0,2 в. п.) та на Мальті (-0,1 в. п.). Значним погіршенням ринку праці характеризувалися Кіпр (+4 в. п.), Нідерланди (+1,5 в. п.) та Словенія (+1,2 в. п.). Найвищими залишалися показники у Греції (27,5%), Іспанії (26,1%), Хорватії (17,4%), Португалії (16,4%) та на Кіпрі (15,9%) [3].

Таким чином, показники безробіття у 2013 р. підтверджують, що ситуація на ринку праці залишалася напруженою, але з ознаками уповільнення темпів зростання безробіття.

У 2012–2013 рр., окрім стимулювання попиту на робочу силу та активізації безробітних, підвищена увага приділялася підтримці регулювання ринку праці, зайнятості молоді, отже, подоланню структурних слабкостей та дисбалансів [6, с. 55].

Отже, проведений аналіз підтверджує, що після кризи 2008 р. безробіття в ЄС припинило зростати у 2013 р., з того

часу воно почало знижуватися та продовжувалося більш швидкими темпами протягом 2014–2015 рр. (на 0,8% та 0,9% відповідно). Рівень безробіття хоча й знизився, проте залишався ще високим (10,2% у 2014 р., 9,4% у 2015 р.) [7].

Ринки праці дуже швидко реагували на поступове покращення економічної ситуації.

У 2014 р. тенденції на ринку праці в країнах ЄС перестали розходитися: безробіття почало зменшуватися також у країнах, де вплив кризи на національні економіки був значним, а саме у Греції (-1 в. п.), Іспанії (-1,6 в. п.), Хорватії (-0,2 в. п.) та Португалії (-2,3 в. п.), хоча рівень безробіття в цих країнах все ще залишався найвищим [3].

З 2014 по 2017 рр., відповідно до офіційних даних Європейської Комісії, рівень зайнятості населення у ЄС-28 збільшився з 69,2% до 72,2%. Проте у країнах спостерігаються різні ситуації на ринку праці. Так, рівень зайнятості у період, що спостерігається, збільшився у всіх країнах, за винятком Данії (-0,5 в. п.). Найбільше зростання спостерігається в Угорщині, де рівень зайнятості зріс на 6,6 в. п., а саме з 66,7% у 2014 р. до 73,3% у 2017 р., Португалії (показник зріс на 5,8 в. п.), Словенії (на 5,7 в. п.).

Однією з головних цілей стратегії ЄС 2020 р. було зростання зайнятості населення на рівні ЄС до 2020 р. на 75%, тому співтовариство впевнено рухалося у цьому напрямі. Так, у 2019 р. рівень зайнятості в ЄС-28 становив 73,9%, будучи найвищим середньорічним показником за всю історію ЄС. Проте існують відмінності між країнами. Так, наприклад, цей показник лише у п'яти країнах ЄС перевищив 80%, а саме у Швеції (82,1%), Німеччині (80,6%), Чехії (80,3%), Естонії (80,2%) та Нідерландах (80,1%). Ще у 13 державах-членах ЄС показник зайнятості становив 75% або вище.

З іншого боку, рівень зайнятості був далеким від мети ЄС, тобто нижче 70%, у Румунії (70,9%), Бельгії (70,5%), Іспанії (68%), Хорватії (66,7%), Італії (63,5%). Найнижчий показник зафіксовано у Греції, а саме 61,2% [2].

У вересні 2019 р. рівень безробіття впав до найнижчого рівня з початку 2000 рр., а саме 6,3% та 7,5% у ЄС та Єврозоні відповідно. Відповідно до цього, рівень безробіття продовжував зменшуватися практично у всіх державах-членах. Проте найвищий показник у 2019 р. був зафіксований у Греції (17,3%) та Іспанії (14,1%). З іншого боку, найнижчий рівень безробіття спостерігався в Чехії (2%), Німеччині (3,2%) та Польщі (3,3%). У 2019 р. цей показник у ЄС знизився до 6,3%, що менше докризового рівня 2008 р. (7%) [3].

Продовження сприятливого розвитку економічної ситуації, ринку праці та доходів домогосподарств у 2017 р. привело до поліпшення соціальної ситуації [8, с. 22].

Проте виклики європейській економіці зберігаються, особливо у державах-членах, що найбільше постраждали від кризи, де зберігаються великі відмінності в ефективності ринку праці тощо.

Ще одним викликом для ЄС стала пандемія COVID-19. За підрахунками Євростату, у березні 2020 р. 14,141 млн. чоловіків та жінок у ЄС-27, зокрема 12,156 млн. у Єврозоні (Euro Area (EA)-19), були безробітними. Порівняно з лютом 2020 р. кількість безробітних збільшилась на 241 тис. в ЄС та на 197 тис. у Єврозоні.

У березні 2020 р., тобто тоді, коли відбувалося широке вжиття стримуючих заходів COVID-19 державами-членами зони Євро, рівень безробіття склав 7,4% порівняно із 7,3% в лютому 2020 р., рівень безробіття в ЄС склав 6,6% у березні 2020 р. порівняно з 6,5% у лютому 2020 р.

Нинішня економічна криза нівелювала значну частину прогресу, досягнутого в Європі з 2000 р. Очікується, що безробіття в усьому ЄС зросте до 9% у 2020 р. внаслідок пандемії коронавірусу та карантинних заходів, вжитих

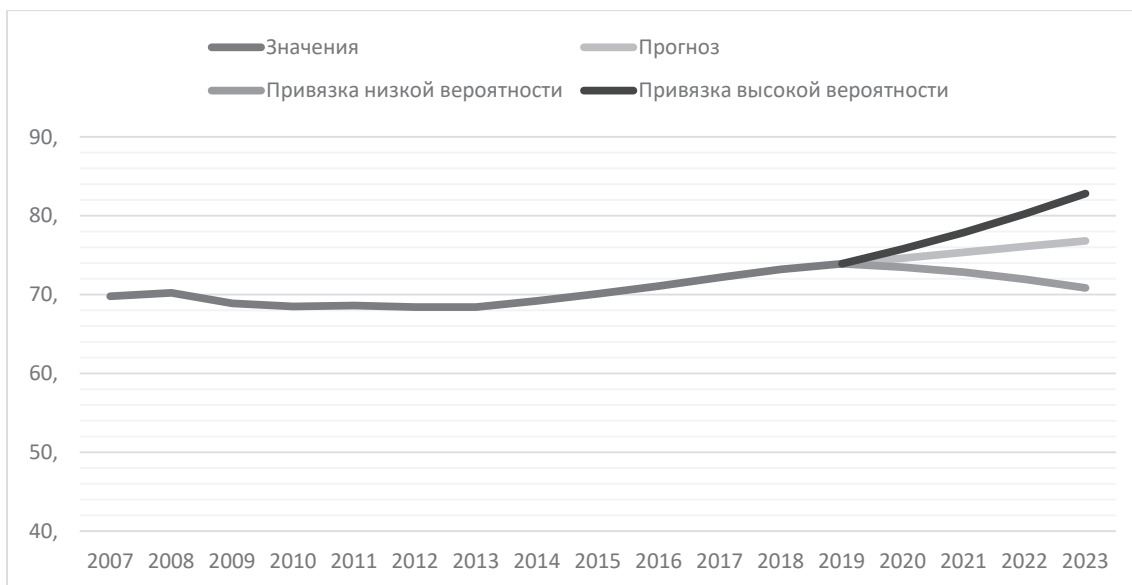

Рис. 3. Прогноз рівня зайнятості в ЄС у 2020–2023 рр.

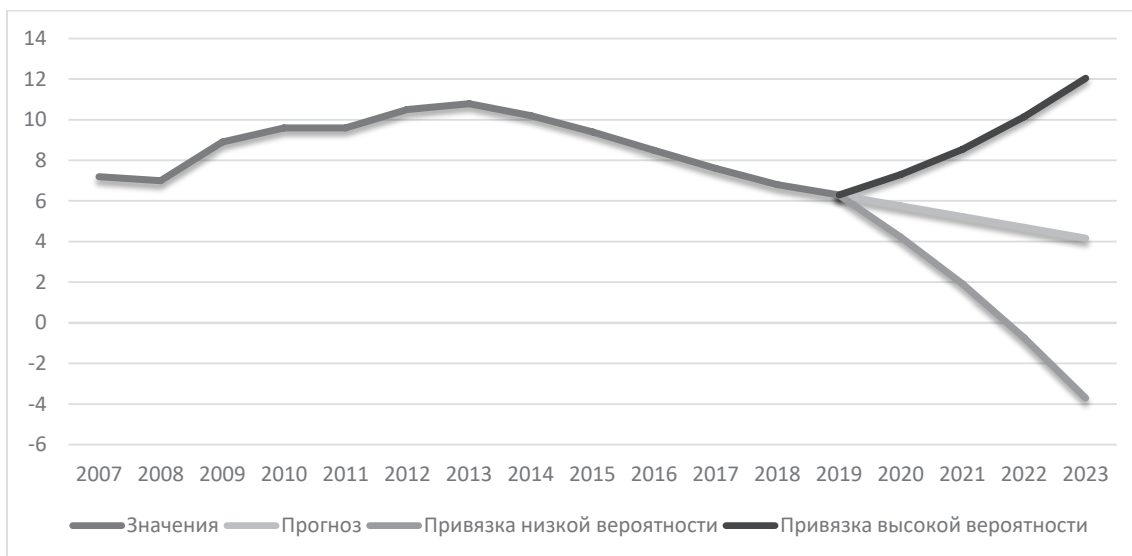

Рис. 4. Прогноз рівня безробіття в ЄС у 2020–2023 рр.

національними урядами. Передбачається, що серед європейських країн найвищий рівень безробіття буде у Греції (19,9%), Іспанії (18,9%), тоді як у Німеччині буде найнижчий рівень (4%) [9].

Відповідно до оцінок консалтингової фірми “McKinsey”, рівень безробіття в ЄС-27 досягне максимального рівня 7,6% у 2020 р. Однак за найгіршого сценарію безробіття може досягти свого піку у 2021 р., перебуваючи на рівні 11,2%, тоді як відновлення до рівня 2019 р. відбудеться у 2024 р. [10].

Спробуємо спрогнозувати, як буде розвиватися ринок праці ЄС у найближчі три роки (рис. 3, 4).

Прогноз пропонує три варіанти, такі як прогноз, висока ймовірність, низька ймовірність.

Прогноз низької ймовірності переконливо доводить, що з 2020 р. рівень зайнятості буде зменшуватися.

Щодо прогнозу рівня безробіття, то нині справджується прогноз високої ймовірності, тобто з 2020 р. рівень безробіття підвищується.

Очевидно, що наш прогноз збігається з найгіршим сценарієм консалтингової фірми “McKinsey”.

Висновки. Проаналізовані дані Європейської комісії свідчать про те, що не відразу після закінчення кризи спостерігається поліпшення умов на ринку праці в ЄС. Так, у 2011–2013 рр. рівень безробіття стабільно збільшувався, досягнувши рекордного рівня 10,9%. Важливу роль відіграли демографічні чинники, пов'язані зі старінням населення та зовнішньою мобільністю молоді. З 2014 р. рівень почав знижуватися, що зумовлено зростанням ВВП, динамічним приватним споживанням, покращенням очікувань учасників ринку та створенням сприятливих умов праці, а також структурними реформами. Швидкі темпи відновлення економічного зростання у ЄС у 2017–2018 рр. позитивно вплинули на умови на ринку праці, які теж продовжували покращуватися у цей період. Перспективи ринку праці ЄС пов'язані з перспективами середньострокового економічного зростання, продуктивності, підтримки інвестицій, а також довгостроковими тенденціями, включаючи старіння населення.

References:

1. Labour market and wage developments in 2008. Available at: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/pages/publication16040_en.pdf (accessed 20 August 2020).
2. Employment rate by sex, age group 20-64. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/t2020_10&lang=en (accessed 25 August 2020).
3. Total unemployment rate, %. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/download.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tps00203> (accessed 25 August 2020).
4. Labour Market Developments in Europe, 2011. Available at: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2011/pdf/ee-2011-2_en.pdf (accessed 19 August 2020).
5. Longer-term unemployment trends. Available at: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics#Recent_developments (accessed 25 August 2020).
6. Labour Market Developments in Europe, 2013. Available at: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2013/pdf/ee6_en.pdf (accessed 21 August 2020).
7. Labour Market and Wage Developments in Europe 2015. Available at: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14290&langId=en> (accessed 21 August 2020).
8. Employment and Social Developments in Europe 2018 – Full report. Chapter 1 – Main employment and social developments. Available at: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8110&furtherPubs=yes> (accessed 25 August 2020).
9. Unemployment rate forecasts in Europe 2020–2021. Available at: <https://www.statista.com/statistics/1115276/coronavirus-euro-pean-unemployment> (accessed 29 August 2020).
10. McKinsey predicts near doubling of unemployment in Europe. Available at: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-eu-jobs/mckinsey-predicts-near-doubling-of-unemployment-in-europe-idUSKBN2210UZ> (accessed 30 August 2020).

СТАТИСТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ РЫНКА ТРУДА ЕС В 2007–2019 ГГ.

Аннотация. В статье осуществлено статистическое исследование рынка труда ЕС с 2007 по 2019 г. Установлено, что после финансово-экономического кризиса 2008 г. начали постепенно появляться признаки ухудшения рынка труда ЕС. Анализ показал, что уровень безработицы рос неравномерно в странах-членах ЕС. Отмечено, что причинами различий в уровнях безработицы является то, что кризис на национальные экономики повлиял по-разному, а также являются дополнительные экономические, институциональные и политические факторы, которые объясняют разную реакцию безработицы на экономическую деятельность. Установлено, что признаки улучшения рынка труда стали появляться только после положительного роста экономики ЕС. Акцентировано внимание на том, что перспективы рынка труда ЕС связаны с перспективами среднесрочного экономического роста, производительности, поддержки инвестиций, а также долгосрочными тенденциями, включая старение населения и т. п.

Ключевые слова: рынок труда, уровень занятости, уровень безработицы, Европейский план экономического восстановления, долговременная безработица.

STATISTICAL SURVEY OF THE EU LABOR MARKET IN 2007–2019

Summary. The paper is devoted to the statistical survey of the EU labor market from 2007 to 2019. The signs of deterioration of the EU labor market began to appear gradually after the financial and economic crisis in 2008. That is why in the EU priority is given to increasing employment, and it is one of the main goals of the EU 2020 strategy. It is noted that the reforms focused on supporting aggregate demand, employment and income to reduce the social hardships caused by the crisis, facilitating the transition to new jobs. The main priorities of the labor market of the EU member states during the crisis have been identified: the introduction of benefits in the field of employment (tax incentives and benefits systems, flexible work schedule); pension reforms (retirement age, early retirement) and lifelong learning strategies that have encouraged older people to remain active; unemployment benefits systems; labor law reforms, etc. The analysis showed that the unemployment rate was growing unevenly in the EU member states. It is noted that there are such reasons for the differences in unemployment rates: the crisis has affected national economies to varying degrees. It is noted that there are additional economic, institutional and political factors that explain the different reactions of unemployment to economic activity. It is established that signs of the labor market improvement began to appear only after the positive growth of the EU economy. It is noted that although the favorable development of the economic situation, labor market and household income, led to an improvement in the social situation, the challenges to the European economy and labor market still remain, among them – the COVID-19 pandemic. It is noted that the current economic crisis has leveled much of the progress made in Europe since 2000. Unemployment across the EU is expected to rise as a result of the coronavirus pandemic and quarantine measures taken by national governments. Emphasis is placed on the fact that the prospects of the EU labor market are related to the prospects of medium-term economic growth, productivity, investment support, as well as long-term trends, including population aging and so on.

Key words: labor market, employment rate, unemployment rate, European Economic Recovery Plan, long-term unemployment.